

Programma bijeenkomst 5 'Wie niet zo denkt als ik, volg mij', 27 mei 2016

1. rode draad
2. Over thymos:
 - Bloom: een uitgekleeft mensbeeld: over de twee natuurstaten;
 - Fukuyama;
 - Peter Sloterdijk.
3. Kritiek op Nietzsche
 - Joke Hermsen: over liefde
 - Luc Ferry: materialisme
- 4.. volgend seizoen

1. Rode draad:

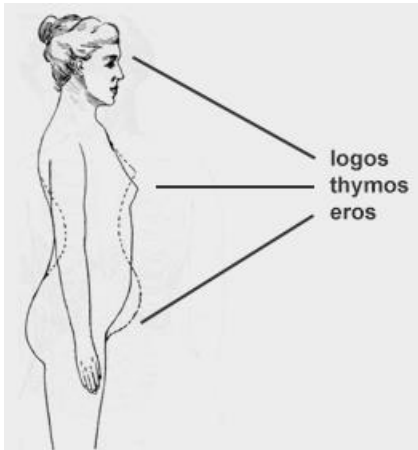
Ik vat de voorgaande bijeenkomsten kort samen:

1. Wat kan ik weten: *er zijn geen feiten, er is enkel interpretatie.*
 2. Wat is de mens: *egoïsme is dat ene feit; wil tot macht*
 3. Wat moet ik doen: elke moraal is wil tot macht. Nietzsche geeft de voorkeur aan *de grote stijl*: de verbinding van het creatieve met het rationele, waarbij het rationele in dienst staat van het creatieve.
 4. Wat mag ik hopen: *De Übermensch is de zin der aarde.* Hij is wellicht een antwoord op een cultuur die zijn eenheid in stijl – secularisering - heeft verloren en het gevaar van nihilisme in zich draagt. *De Übermensch omarmt het idee van de eeuwige wederkeer, die het nu in het teken van het eeuwige plaatst.*
2. Thymos: over de woestijnmens (Also sprach Zarathoestra). De stelling is dat de woestijnmens een verarmd mensbeeld is: hij bestaat uit hoofd (ratio) en buik (eros), maar het hart, de thymos (moed, eer, trots) zijn naar de achtergrond verschoven.

Dit thema kom ter sprake aan de hand van:

- Bloom: een uitgekleeft mensbeeld: over de twee natuurstaten.
- Fukuyama
- Peter Sloterdijk

Het thema van vandaag is dus **trots** of **thymos** of met de woorden van Peter Venmans: *De hedendaagse mens is vergeten dat hij meer is dan een redelijk wezen dat gelukkig is met een pak friet en een pint bier. Hij komt niet langer op voor zijn waardigheid en eergevoel.*

In onze laatste bijeenkomst kwamen we tot de volgende conclusie: “Nietzsche hield de moderne mens met de grootste ernst

voor dat hij zich in de afgrond van het nihilisme stortte. Misschien dat de mens, na deze verschrikkelijke ervaring te hebben doorstaan, na deze beker tot op de bodem te hebben leeggedronken, kon hopen op een nieuwe tijd van

waardeschepping, op de geboorte van nieuwe goden”. (uit: ‘de gedachteloze generatie’ van Allen Bloom).

Bloom: Twee natuurstaten

1. Er is de natuurstaat van Locke en Hobbes. Het fundamentele menselijke probleem voor deze denkers is schaarste. Voor de oplossing richten zij hun pijlen op de natuur. Haar rijkdom moet leiden tot onze rijkdom. Dat kan bereikt worden als we het belang van de ander inwisselen voor het goed begrepen eigenbelang. (vrije-markt-economie – the invisible hand) Daarvoor is vervolgens de hulp van wetenschap en techniek nodig. Zo werd de rede teruggebracht tot instrument van de begeerte. En de (westerse) mens werd tweedimensionaal: begeerte en rede, buik en hoofd. Elke individu is vervolgens rechter over zijn eigen belangen en mag heersers kiezen die over zijn belangen waken.

2. Er is de natuurstaat van Rousseau. Hij is één van de allereerste critici van de Verlichting en stond daarmee aan het begin van de romantiek, die vooral in Duitsland tot grote bloei kwam. Rousseau had kritiek op dit uitgekledede mensbeeld van Locke en Hobbes. Bovendien had hij een fundamenteel andere visie op de verhouding mens – natuur. De lockeaanse mens is beroofd van een ziel of een zelf en daarmee van zijn creativiteit, dat wil zeggen zijn (waarde)scheppend vermogen. Er is in deze zin – in de ogen van Allen Bloom – sprake van een fundamenteel inherent conflict tussen de liberaal-democratische maatschappij en cultuur. Cultuur komt voort uit creativiteit als scheppend vermogen. De grootste mensen zijn niet de wijzen, maar de kunstenaars. De creativiteit als het wezenlijk menselijke is verkwanseld.

Fukuyama: de laatste mens en het einde van de geschiedenis

Ontevreden met tevredenheid: Fukuyama durfde te stellen dat de liberale democratie een onvermijdelijk (eind)stadium is in de menselijke ontwikkeling. Met een herinterpretatie van Hegels filosofie betoogde Fukuyama in *The End of History* dat de aantrekkingskracht van de liberale democratie een ononderdrukbaar verlangen is in mensen zelf: ieder mens heeft een fundamenteel en innerlijk

verlangen naar een leven in de liberale democratie; naar een leven aan het einde van de Geschiedenis.

Een van de kernbegrippen die Fukuyama hanteert om tot zijn conclusie te komen, is het concept van de menselijke *thymos*. Mensen zijn 'bezielde' wezens die niet alleen streven naar de bevrediging van hun directe, meest fysieke behoeften, maar iets meer willen dan dat. Dat verlangen onderscheidt de mens van het dier, schrijft Fukuyama in navolging van Hegel: '*Thymos [...] stelt de mens in staat om zijn meest krachtige natuurlijke instincten te overwinnen uit naam van wat men gelooft dat juist en rechtvaardig is.*'

Mensen worden, in andere woorden, niet alleen geregeerd door de omstandigheden waarin ze leven, ze hebben ideeën en opvattingen over wie ze zijn, hun waardigheid, en over wat hun plaats is in de wereld. De bloedige strijd om erkenning tussen de hegeliaanse 'eerste mensen' is aan het eind van de Geschiedenis bij Fukuyama echter ingeruild voor economische wedijver: het slagveld heeft plaatsgemaakt voor competitie om status en rijkdom.

Tegelijkertijd, en dat is het pessimisme dat in *The End of History* verscholen zit, betoogde Fukuyama dat de tevredenheid aan het einde van de Geschiedenis eenvoudig kon omslaan in nihilistische verveling. De Geschiedenis zou weer begonnen kunnen worden, domweg omdat de mens zijn eigen tevredenheid op den duur de keel uit begint te hangen.

Sloterdijk: Eros versus thymos

Thymos biedt Sloterdijk de mogelijkheid om onze hedendaagse postmoderne samenleving te bekritisieren. De afgelopen decennia is onze samenleving niet langer thymotisch, maar door en door erotisch: we laten ons niet langer door trots, moed of rancune leiden, maar door begeerte naar de spullen en de partner van de ander.

Juist politiek links is ten prooi gevallen aan de apathie die voortvloeit uit de begeerte. Deze apathie betekent voor Sloterdijk dat het ons ontbreekt aan een gemeenschappelijk doel en bovenal aan een gemeenschappelijke woede over bijvoorbeeld de onrechtvaardige verdeling van rijkdom of de milieuproblematiek. Tegen de achtergrond van de thymotische herkomst van links, laat deze linkse apathie zien hoezeer de progressieve beweging woede en trots heeft verkwanseld.

Trots, vurigheid, woede en strijdvaardigheid zijn de ingrediënten die de hedendaagse apathie kunnen overwinnen en van de politiek weer een strijdtoneel met een inzet maken.

3. Kritiek op Nietzsche

- Joke Hermsen: Heeft Nietzsche niet in zijn aanhoudende gerichtheid van hem op het creatieve, op de krachten in ons zelf, niet een (te) hoge prijs betaald? Is

de liefde niet zo langs hem heen gegaan. Het lijkt erop dat Nietzsche zich hiervan bewust is, getuige het onderstaande gedichten uit die laatste periode:

*Nu, eenzaam met jezelf
Tweezaam in eigen weten,
Tussen honderd spiegels
Onwaar voor jezelf,
Tussen honderd herinneringen
Ongewis, doodmoe door alle wonden
Ijskoud door alle kou,
In eigen strikken gewurgd, kenner van jezelf!
Beul van jezelf!*

Uit: Dionysos-Dithyramben (1889)

Bron: *Kairos*, Joke Hermsen, blz. 197 (Dithyrambe is een lofzang op de God Dionysos)

- Luc Ferry: als alleen de aarde het perspectief is (trouw zijn aan de aarde), dan ligt het materialisme wel erg voor de hand.

Niet besproken in deze cyclus van 5 avonden:

- de chronologische ontwikkeling van Nietzsche
- lijden en medelijden

5. Volgend seizoen: in onderling overleg hebben we een keuze gemaakt uit verschillende mogelijkheden: Spinoza, actuele filosofische artikelen, Filosofie als levenskunst – Wilhelm Schmid. Wij hebben voor het laatste gekozen, met uitzondering van de openingsavond. Deze zal gaan over Sartre en vrijheid en wordt ingeleid door Maarten . Een en ander leidt tot het volgende programma:

30 september: Sartre, over vrijheid;

25 november: fundamentele techniek: de tijd gebruiken;

27 januari: het net der gewoontes knopen;

31 maart: over het leven met de dood;

26 mei: aanvang van de levenskunst: gelatenheid.